

Az élelmiszerek minőségvédelme és minőségfejlesztése*

SZILÁGYI JÓZSEF

Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium, Budapest

I. A minőségvédelem célja

A minőség védelme és fejlesztése fontos gazdaságpolitikai feladat, miután a termékek minősége közvetlenül kihat a társadalmi tevékenység szintjére, az exportképességre és a dolgozók életszínvonalának alakulására.

A termékek minőségének biztosításában fontos feladatok hárulnak a központi állami szervekre. Ezért foglalkozott a Gazdasági Bizottság 1967. novemberében, a 43/1967. sz. határozatában

- a minőség védelmével,
- a minőség fejlesztésével és
- a fogyasztói érdekvédelemmel, amelynek alapjait fektette le és irányt szabott az ilyen tárgyú feladatok megvalósításához.

A Határozat arra az elvre épül, hogy a gazdaságirányítás új rendszerében az ipari termékek jó minőségét elsősorban *közgazdasági eszközökkel* kell biztosítani, ösztönözni azonban alkalmazni kell a *közvetlen állami beavatkozást* is.

Az élelmiszerek – még fokozottabban mint bármely más közfogyasztási cikk – a lakosság ellátásában alapvető fontosságúak. A Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztériumnak, ágazati felelőssége folytán, nemcsak az élelmiszerral történő ellátás *menyiségi* követelményeit, hanem azonos jelentőségben – *minőségi* követelményeit is ki kell elégtetni. A lakosság rendelkezésére álló élelmiszerek mennyisége mellett, azok választékának bősége és minősége az életszínvonal alapvető meghatározó tényezője.

Az új gazdasági mechanizmus viszonyai között a nyereségérdekeltségi rendszer előtérbe kerülése, az élelmiszertermelés és -forgalmazás szektorális bővülése, az élelmiszertermelés volumenének állandó növelése, a hazai és külföldi minőséggel szemben támasztott igények kielégítése szükségessé teszi a minőség közvetlen és közvetett befolyásolásának megteremtését.

A közvetlen állami beavatkozás eszközeinek fejlesztésén belül gondoskodni kell:

- az élelmiszertörvény korszerűsítéséről;
- a kötelező hatályú szabványok alkalmazási és érvényesítési körének felülvizsgálatáról, a meglévő szabványok korszerűsítéséről és új szabványok alkotásáról;
- a minőségellenőrzés fokozásáról,
- a minőségtanúsítás szabályozásáról.

Az állam hatósági jogkörben kényszerítő jelleggel alkotja és fogalmazza meg a minőséget befolyásoló közvetlen intézkedéseket.

A közvetett állami befolyásolás eszközeinél feladat:

- a minőségfejlesztéssel összefüggő nyersanyag-minőség és -választék biztosítása, gyártás- és gyártmányfejlesztés szorgalmazása;

* Az „Élelmiszerügyi Ipar” 24, 226–33 o.-n közölt koncepció átdolgozása (Szerk.).

- a nem kötelező hatályú szabványok rendező és irányító hatásának érvényesítése;
- megfelelő ösztönzési és szankcionálási módszerek alkalmazása;
- áru megkülönböztető minősítési eljárás kialakítása;
- a gyors és megbízható információs rendszer működtetése.

A fentiekben meghatározott állásfoglalás alapján alakította ki a Minőség-felügyeleti és Szabványügyi Osztály a minőségvédelem és minőségfejlesztés IV. ötéves tervidőszakra szóló koncepcióját. A koncepcióban foglaltak realizálása a legszorosabb együttműködést igényli az élelmiszerhigiénikusokkal, valamint a humán egészségügyi szervekkel.

Meggyőződésem, hogy a koncepcióban meghatározott feladatok végrehajtása jelentősen hozzájárul a fogyasztói érdekvédelem szempontjainak kielégítése mellett a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés minőségi hatásfokának növeléséhez, a termelés gazdaságosságának emeléséhez, az előállított termékek exportképességének fokozásához, valamint a belföldi piac fokozott igényeinek kielégítéséhez.

II. A minőségvédelem eszközei és fejlesztésük

Az élelmiszerek minőségét egészségügyi, beltartalmi (összetételi), érzékszervi, mennyiségi és csomagolási jellemzők együttesen, a fogyasztói igényekkel összhangban határozzák meg.

A minőségi jellemzők betartásának fontos szerepe van a lakosság egészségének és munkaképességének megőrzése szempontjából, ezért szükséges azokat az eszközöket meghatározni, amelyek kialakítása, illetve fejlesztése a minőségvédelmet szolgálja.

A minőség állami befolyásolásának legfontosabb eszközei:

1. Jogszabályok, hatósági előírások és megfelelő engedélyezési rendszer kialakítása.
2. Szabványosítás révén a minőségi követelmények előírása.
3. A Minőség tanúsításának megkövetelése.
4. Minőség ellenőrzésének biztosítása.
5. Minőség és ár összefüggése, az anyagi érdekelttség megteremtése, szankcionálás érvényesítése.
6. Információs rendszer működtetése.

1. Jogszabályok, hatósági előírások és megfelelő engedélyezési rendszer

A termékek minőségi követelményeit törvényes rendelkezések szabályozzák, különösen ha élet- és egészségvédelemről van szó. Az élelmiszerek és italok előállításáról és forgalmáról szóló 1958. évi 27. számú tvr. szabályozza az élelmiszerek és italok előállítását, forgalomba hozatalát, az egészségügyi és szakmai feltételeket, a dolgozókra vonatkozó egészségügyi követelményeket, továbbá rendelkezéseket tartalmaz az ellenőrzésre és büntető szankciók alkalmazására. A tvr. végrehajtásáról az 50/1958. Korm. sz. rendelet és az ennek módosításáról szóló 35/1968. Korm. sz. rendelet, illetve a 17/1969. MÉM sz. rendelet intézkedik.

A Gazdasági Bizottság 43/1967. számú határozata a minőségvédelem jogi szabályozásának korszerűsítését is előírja. Az elvi állásfoglalás szerint a hatósági engedélyezési rendszert csak azokra a termékekre kell fenntartani, ahol ennek hiányában a gyártás, illetve felhasználás során súlyos és helyrehozhatatlan károk keletkezhetnek. (Élet-, egészség- és vagyónvédelem.) Így élelmiszerek és italok iparszerű előállítására csak az jogosult, aki arra engedélyt kapott.

Élelmiszeripari termékek üzemszerű előállításával az állami élelmiszeripari vállalatokon kívül számos – más szektorban működő – gazdasági egység is fog-

Ialkozik, pl. mezőgazdasági nagyüzemek, általános fogyasztási és értékesítő szövetkezetek, kisiparosok.

Élelmiszereknél az engedélyezési eljárás során az a szempont érvényesül, hogy nem az egyes élelmiszeripari termékek előállítását kell engedélyhez kötni, hanem magát az élelmiszeripari tevékenységet.

a) Működési engedélyek felülvizsgálata

A minőségellenőrzés során, a működési engedélyekkel kapcsolatban feltárt (pl. engedély nélküli gyártótevékenység) számos hiányosság felszámolására elsődleges feladatként tekintenek a működési engedélyek felülvizsgálata és kicserélése. A kicserélés során a járási (városi) mezőgazdasági és élelmészeti szakigazgatási szervek az illetékes megyei (fővárosi) élelmiszerellenőrző- és vegyvizsgáló intézettel, a humán egészségügyi- és állategészségügyi intézményekkel együttműködve megvizsgálják, hogy egészségügyi és minőségi szempontból megfelelő-e az alkalmazott gyártástechnológia, nyers- és segédanyag, valamint a késztermékek összetétele.

Az élelmiszerellenőrző intézetek az üzemek termékeiről gyártmánykataszteri lapot vezetnek, amely a gyártástechnológia és a termék legfontosabb jellemzőit tartalmazza.

b) Az élelmiszertörvény korszerűsítése

Az 1958. évi élelmiszertörvény módosítása óta végbement fejlődés – az élelmiszerek gyártástechnológiájának, összetételének és csomagolásának fejlesztése, valamint az új termékek előállítása – szükségessé teszi az élelmiszertörvényben foglaltak kiegészítését. Nincs kielégítően és egységesen rendezve az adalékanyagok (pl. színező és konzerválószerke), a különböző szennyező anyagok (peszticidok) maradékainak megengedett mértéke, az élelmiszerek sugárszennyeződéseiből eredő egészségügyi és minőségi követelmények. Az élelmiszerek csomagolására felhasználható, elsősorban műanyagok minőségi előírásai és az árujelzés is korszerű szabályozást igényel.

Az új élelmiszer fogalmának jelenlegi meghatározása, illetve annak gyakorlati alkalmazása során félreértések, viták merülnek fel, ezért indokolt, a fogalom meghatározás felülvizsgálata és egységes elvi álláspont kialakítása.

Az állami minőségvédelem, a szabálysértés és büntető eljárások objektivitása a törvényesség megóvása érdekében meg kell határozni a minőségrontás fogalmakörét, a csalás különböző típusait, a csökkentértékűség ismérveit.

Tisztázni kell a hamis reklámozás, félrevezető árujelzés fogalmait.

c) Jogszabály-gyűjtemény és -magyarázat kiadása

Az élelmiszertörvény átdolgozását követően a különböző időpontban megjelent számos élelmiszerre vonatkozó hatósági előírás, jogszabály, rendelet összehangolását, összefoglalását és annak magyarázatos kiadását célszerű elkészíteni. A jogszabályi zsebkönyv megszerkesztése biztosíthatja az egységes értelmezést. A nemzetközi irodalomban számos példa bizonyítja, hogy a magyarázatos kiadvány jelentős segítséget nyújt a termelés, forgalmazás és ellenőrzés területén.

2. Szabványosítás és a minőségi követelmények előírása

A termelési technológia fejlődésével gyors ütemben fejlődnek a termelés mennyiségi és minőségi követelményei a mezőgazdaságban és élelmiszeriparban. Az ipar és a kereskedelem, valamint a fogyasztók igénye nő. A nemzetközi szín-

vonatkozású elérése és megtartása egyre szigorúbb követelményeket támaszt a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek minősége iránt. E körülmények az élelmiszeripar területén is új követelményekkel lépnek fel a szabványosítással szemben.

A 43/1967. GB határozat és a szabványosításról szóló 29/1968. Korm. sz. rendelet fokozottan aláhúzza a szabványosításnak az egész népgazdaságban betöltött fontos szerepét. A kormányrendelet szellemében kialakított szabványosítási politika az új gazdaságirányítási rendszer követelményeihez korszerűen alkalmazkodik és sok, korábban e területen jelentkező probléma megoldására nyújt lehetőséget.

Az ennek során felmerülő szabványosítási munka mind a Magyar Szabványügyi Hivatalra, mind az ágazati minisztériumokra jelentős feladatokat ró. Az országos szabványok alkotásával és gondozásával járó feladatok változatlanul a Magyar Szabványügyi Hivatal hatáskörébe tartoznak. A jelentőségében és volumenében megnövekedett ágazati szabványosítási tevékenység ugyanakkor sok esetben megváltozott szemléletet, körülmények között kiépített szabványosítási szervezetet, nagyobb felelősséget, több és gondosabb munkát igényel a minisztériumi ágazati vezetés és a fennhatósága alá tartozó – sok esetben a szabványosítási bázisintézmény szerepét betöltő – szervek vezetőitől és dolgozóitól.

A szabványosítás közvetlen célja a gazdaságirányítás új rendszerében is változatlanul az, hogy rendszeresen ismétlődő műszaki-gazdasági feladatokra nézve az érdekeltekkel végzett egyeztetés útján létrehozzon és a gyakorlatban érvényesítsen egységes megoldási módokat.

A legfontosabb funkcióknak az élelmiszeripar területén ennek megfelelően a következőket tekintjük.

- a minőség szabályozása,
- a választék rendezése,
- az eszközökre, termékekre, létesítményekre egységes műszaki, minőségi követelmények megszabása,
- a biztonságra és egészségvédelemre vonatkozó követelmények meghatározása,
- a csatlakozás és cserélhetőség biztosítása.

A szabványosítás korábbi gazdasági céljain felül – a gazdaságirányítás új rendszerében – még inkább az új jellegű gazdasági kapcsolatok műszaki megalapozása és koordinálása, a fogyasztók érdekeinek védelme, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok, munkamegosztás és együttműködés területén betöltött fontos szerepe.

A IV. ötéves terv termelési célkitűzései, fejlesztési irányai természetesen a szabványosítással szemben is új, az eddigieknél is fokozottabb követelményeket támasztanak.

A szabályozott piaci mechanizmust alkalmazó tervgazdaságra, a vállalatok nagyfokú önállóságára és a közgazdasági eszközök hatására épített gazdasági irányításban a szabványosítás is általában közvetett gazdasági jelleget nyer az irányítás eszközei között. A szabványosítás új koncepciójának alapelve, hogy minden érvényes állami szabvány mérvadó, ha konkrét esetben előírásaitól eltérő megállapodás nem jött létre. Minden esetben azonban, amikor a közvetlen irányítást állami, illetve a társadalmi érdek szükségessé teszi, a szabványosítás az állami irányítás kötelező hatályú közvetlen eszköze marad.

Ezen elvi álláspont figyelembevételével az elkövetkező tervidőszakban a MÉM területén jelentkező legfontosabb feladatokat a következőkben lehet meghatározni:

a) Végre kell hajtani valamennyi országos és ágazati szabvány korszerűsítését, figyelembe véve a minőségi igények növekedését. Cél, különösen élelmiszereknel, hogy a szabványelőírások felülvizsgálata a termékek minőségi színvonalának emelését eredményezze. A felülvizsgálat során a szabványelőírások alsó határa történő tendenciózus beállása miatt a követelményeket fel kell emelni.

Valamennyi szabvány létrehozásánál vertikális és komplexitásra kell törekedni, szem előtt tartva a nyersanyagok, félkésztermékek és késztermékek egymással szoros kapcsolatban levő minőségi előírásait.

b) A mezőgazdasági és élelmiszeripari nyersanyagok objektív átvételi rendszerének kialakításával párhuzamosan új termék-, mintavételi- és vizsgálati szabványokat kell alkotni. Az előírásokat, követelményeket a korszerű matematikai-statisztikai módszerek alkalmazásával kell megállapítani.

c) Össze kell hangolni a hazai, KGST, valamint a FAO/WHO közös szabványosítási programjában kidolgozásra kerülő világ- és regionális szabványokat. Az egyeztetett szabványok, az egészségvédelem és a fogyasztók alapvető érdekeinek védelme céljából kötelező állami szabványok lennének, amelyek elősegítik az élelmiszertörvény célkitűzéseinek végrehajtását.

A nemzetközi szabványosítási szervezetek előírásainak figyelembevételével készített hazai szabványok lehetővé tennék azt, hogy az élelmiszerekre vonatkozó különböző követelmények egységes formában kerüljenek kiadásra. Ezáltal kialakított egységes szerkezetet lehetőséget adna a Magyar Gyógyszerkönyvhöz hasonló jellegű Élelmiszer Kódex kiadására (Codex Alimentarius Hungaricus).

d) A gyártmányfejlesztés és választékbővítés szabadabb gyártási lehetőségeinek segítésére egyes termékcsoportoknál az eddiginél szélesebb körben kell a keretszabványosítást alkalmazni.

e) Átfogóan elemezni kell a szabványok érvényesülését és a szabványosítási hányados alakulását.

f) Felül kell vizsgálni az üzemek, vállalatok szabványosítási tevékenységét. El kell érni, hogy a termelő egységek vezetői megismerjék a területükön alkalmazott szabványok előírásait, figyelemmel kísérjék azok betartását, hogy a szabvány a vezetés gyakorlati eszközévé váljon.

3. A minőség tanúsításának megkövetelése

A Kormány a termékek minőségének tanúsítását a 47/1968. Korm. sz. rendelettel szabályozta, annak érdekében, hogy a termékforgalomban a megrendelők (vevők) – a szolgáltató fél felelőssége mellett – tájékoztatást kapjanak a termékek számukra fontos tulajdonságairól. A minőség tanúsításának módját és tartalmi kellekeit közérdekből az ágazati miniszter az érdekeltekkel kötelezően előírhatja.

A termékek minőségének tanúsítása történhet:

- minőségi bizonyítvány,
- műszaki leírás szolgáltatásával,
- a minőségre vonatkozó adatoknak árucímke segítségével, vagy más módon a termékeken való feltüntetésével,
- a minőség kísérőjegyzékben való közlésével.

A termékek lényeges tulajdonságait szabványra, vagy más műszaki előírásra, a hatósági ár alapjául szolgáló minőségre, szerződésre való utalással kell tanúsítani. Közölni kell a vevővel, ha a termék az előírt, vagy szerződésben vállalt minőségtől eltér.

Jelenleg az élelmiszereknél a minőségtanúsítás rendszere nincs kialakítva, ezért a IV. ötéves tervidőszak alatt jogszabályozással szükséges

- a napi fogyasztású,
- a rövid eltarthatóságú,
- a tartósított élelmiszerek kategóriáinak megfelelően a minőségtanúsítás módját és tartalmát meghatározni.

A kormányrendelet végrehajtási utasításának kiadása mellett a továbbiakban gondoskodni kell a fogyasztók megfelelő tájékoztatásáról. A fogyaszthatósági idő, gyártási, illetve forgalomban tartási idő, a felhasználási körülmények tudatosítását egységes rendszerbe kell foglalni és mindenki számára közérthetővé kell tenni.

A minőségvédelemmel kapcsolatos jogszabályok értékeléséről szóló 10.135/1970. GB számú határozatban foglaltaknak megfelelően megkülönböztető eljárást kell kidolgozni a kiváló, a minőséghibás, a leértékelt élelmiszerek jelölésére és forgalmazásának rendjére.

Az eddigi tapasztalatok szerint az összehasonlító áruvizsgálatok, összehasonlító címkézési rendszer kedvezően befolyásolta a minőséget, ezért indokolt annak továbbfejlesztése és a módszerek hatékonyabbá tétele.

Szükséges továbbá az élelmiszertörvény rendelkezéseinek megfelelően az áru-megjelölést tökéletesíteni oly módon, hogy a csökkent értékű élelmiszereken az értékesökkenés mértékének megfelelő fogyasztói ár megállapítható legyen.

4. A minőség ellenőrzésének biztosítása

Az élelmiszertörvény végrehajtási utasításának (35/1968. Korm. sz. rendelet 4. §-a) minőségellenőrzésre vonatkozó része az alábbiakat tartalmazza:

„Az élelmiszerek és italok minőségét rendszeresen ellenőrizni kell. Az élelmiszerek és italok ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokat az ágazat szerint illetékes miniszter állapítja meg”.

A mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszternek tehát ágazati felelőssége következtében gondoskodni kell valamennyi élelmiszert termelő ágazatban az iparilag előállított termékek minőségellenőrzéséről.

Az élelmiszereellenőrzés feladatait az új gazdasági mechanizmus keretei között szélesíteni, eszközeit fokozott igények kielégítése érdekében korszerűsíteni, az irányítást egységesíteni kell. A minőségellenőrzés egységes szempontjainak érvényesülése érdekében az ágazati miniszter feladata:

- az ellenőrző hálózat kiépítése és fejlesztése, valamint működtetése;
- az ellenőrzési szempontok megszabása;
- az egységes ellenőrzési és vizsgálati módszerek elterjesztése és fejlesztése;
- a hálózat szakmai felügyeletének ellátása.

Az élelmiszertörvény kétirányú ellenőrzést ír elő. Egyik az élelmiszertermelés saját belső ellenőrzésén alapul és kielégíti azt a rendelkezést, miszerint „élelmiszert csak ellenőrzés után lehet forgalomba hozni”. Ennek célja a kibocsátott élelmiszerekre előírt egészségügyi és beltartalmi szempontok kielégítése terén a gyártó felelősségvállalása.

A másik ellenőrzési forma a hatósági jellegű, állami ellenőrzés, amelynek szakágazatok szerinti feladata az élelmiszer-egészségügyi feltételek és az élelmiszertermelés minőségének biztosítása. Az élelmiszertermelés technikai-technológiai és meny-

nyiségi fejlődése megköveteli az ellenőrzés igényeknek megfelelő folyamatos fejlesztését. A minőségvédelem egyik lényeges eszközének a minőségellenőrzés szervezetét kell tekinteni.

a) Az ipari minőségellenőrzés fejlesztése

A termelés folyamatában végzendő ellenőrzést a gyártó alakítja ki és végzi. Az ipari belső minőségellenőrzés a termelés valamennyi fázisára – az üzembe érkező nyers-, segéd-, járulékos anyagok minőségének, a gyártástechnológia betartásának, a félkész- és késztermékek minőségének, csomagolásának és raktározásának ellenőrzésére – kiterjed.

Az ellenőrzés tehát a termelés teljes folyamatában működik és megállapításai alapján úgy hat vissza a termelésre, hogy a feltárt hiba még a folyamatban kiküszöbölhető.

Az ellenőrzés ebben a formában szabályozó jellegű, mert az ellenőrzési adatok rendszeres közlése a gyártásirányítók beavatkozását és a hiba elhárítását eredményezi.

A vállalati önállóság növekedésével a termelői előállítás során végzett ellenőrzés szervezetét és rendszerét a továbbiakban nem központi szabályozással határozzuk meg, de rendelkezni kell a tekintetben, hogy az ellenőrzés tegyen eleget az élelmiszertervvény biztonsági rendelkezéseinek, nevezetesen élelmiszert csak ellenőrzés alapján lehet kibocsátani, forgalomba hozni és a minőségellenőrzés megállapításai legyenek bizonyító erejűek a felső szintű ellenőrzés számára.

Ez idő szerint a vállalati belső minőségellenőrzés az állami iparban – néhány ipar kivételével – jól kiépített és a gyártás egész folyamatában működik.

A tanácsi, szövetségi szektor mezőgazdasági termelői egységeinél a feldolgozó tevékenység gyártási és készáru ellenőrzése még nem megfelelő.

A mezőgazdasági egységeknél ez akadályozza a nyerstermékek minősített átadását, az objektíven minősíthető ipari nyersanyagok beltartalom szerinti átadásának korszerűsítését, az élelmiszerfeldolgozó tevékenység során a gyártás minőségszabályozását és a forgalomba hozatal előtt a késztermék ellenőrzés elvégzését.

Az állami élelmiszeripar monopolhelyzetének csökkentése, egészségesen alakuló verseny akkor várható, ha olyan műszakilag fejlett, gazdaságos termelést biztosító üzemek jönnek létre a mezőgazdasági feldolgozó tevékenység bővítése során, amelyek a megfelelő minőségellenőrzést is biztosítani tudják.

Az előállított termékek minőségének és a minőségi színvonal emelésének alapvető eszköze a laboratóriumi ellenőrzési tevékenység megszervezése. Ezért az élelmiszert előállító mezőgazdasági üzemek, továbbá a decentralizált állami vállalatok újszerű igényének megfelelően az ötéves terv során – kialakítjuk a belső minőségellenőrzés optimális modelljét: a termékek gyártási volumene, értéke, a gyártás bonyolultsága és az egészségvédelem szempontjait figyelembe véve. Irányelveket adunk a szervezeti kiépítés és fejlesztés mértékére. Típuslaboratóriumot dolgoznak ki a mezőgazdasági egységek részére.

Az állami élelmiszeriparban – a szervezeti korszerűsítés alapján – meghatározzuk a központok és üzemegységek élelmiszerellenőrzéssel kapcsolatos feladatát.

b) A hatósági élelmiszerellenőrzés fejlesztése

Az élelmiszertermelés, -forgalmazás és a -fogyasztás különlegesen fontos szempontjai miatt az állami beavatkozás lehetőségének megteremtése céljából kialakították az élelmiszerek hatósági ellenőrző szervezetét és rendszerét.

Az élelmiszerek hatósági ellenőrzéséről a továbbiakban is fokozottan kell gondoskodni, különös tekintettel arra, hogy az élelmiszertermelés fejlődése mellett az előállítás és forgalmazás szektorai is bővülnek.

Az új gazdasági mechanizmus keretei között nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy az alapvető élelmiszerárak a minőséggel összhangban alakuljanak, illetve, hogy az előállító és forgalmazó egységek minőségrontás révén jogtalan haszonhoz ne jussanak.

A hatósági, területi ellenőrzés megszervezése tanácsi feladat, az egészségügyi- és MÉM tárca irányelveinek megfelelően.

A tanácsok, mint választott testületek irányítása alatt és a MÉM szakfelügyelete mellett működnek az élelmiszerellenőrző és vegyvizsgáló intézetek. A hatósági élelmiszerellenőrző hálózat parciális érdekektől mentes rendszere megállapításaiban független és objektív, így – megfelelő számú vizsgálat esetén – megbízható információt nyújt a minőség alakulásáról és képes arra, hogy közvetlen és hatékony befolyást gyakoroljon a termékek minőségi színvonalának alakulására.

A területi élelmiszerellenőrzést végző intézetek a fogyasztók és a népgazdasági érdek védelmében tevékenykednek. E jellegből eredően a minőségi hibák megállapítása esetén hatósági úton járnak el.

A hatósági élelmiszerellenőrzés fontossága miatt intézkedett Kormányunk – a 3171/1969. sz. határozatában – az élelmiszerellenőrzési rendszer továbbfejlesztéséről.

A MÉM feladata a meglévő intézetek munkájának hatékonyabbá tétele, a műszaki-anyagi, személyi feltételek megteremtése, illetve fejlesztése, továbbá a hálózat bővítése oly módon, hogy 1975-ig minden megye rendelkezzen minőségellenőrző intézettel. A hálózatbővítés üteménél az országos ipartelepítést, az előállított élelmiszertömeg nagyságát és a népsűrűség szempontjait kell figyelembe venni.

A hatósági élelmiszerellenőrző intézetek működésének egységesítése és munkájuk hatékonyságának növelése céljából a legközelebbi jövő feladataként jelentkezik az intézetek ügyrendjének és működési szabályzatának kiadása.

c) Központi laboratórium létrehozása

A hatósági élelmiszerellenőrzés területén új feladat jelentkezik, mert az idevonatkozó Kormány, illetve MÉM sz. rendeletben foglaltak alapján gondoskodni kell az élelmiszerek sugár- és vegyi szennyeződésének vizsgálatáról, valamint azok mikrobiológiai ellenőrzéséről.

A 16/1969. MÉM sz. rendelet által létrehozott MÉM Radiológiai Mérő és Adatszolgáltató Hálózat működési szabályzata szerint az élelmiszeripari hálózati törzs keretén belül a műszaki szervezés és értékelés a Minőségfelügyeleti és Szabványügyi Osztály feladatát képezi.

A felmérő és ellenőrző munkát a területen a megyei élelmiszerellenőrző és vegyvizsgáló intézetek látják el.

Jelenleg az élelmiszerek radioaktív szennyezettség mérésével, adatszolgáltatásával és értékelésével kapcsolatos központi feladatok ellátása nincs megnyugtatóan megoldva, ezért szükség van a sugárfigyelő és ellenőrző hálózat irányító laboratóriumának létrehozására. A Központi Laboratórium végezné a területileg szétszórt minőségvizsgáló intézetek munkájának koordinálását, a szennyezettség vizsgálatával kapcsolatos egységes ellenőrzési metodika kialakítását, továbbá az országos céllenőrzés szervezését és irányítását, valamint a beérkező vizsgálati adatok központi elemzését.

A laboratórium további alapvető feladatát kell képezze az új ellenőrzési és vizsgálati szempontok meghatározása (mikrobiológiai, peszticid-maradványok, adalékanyagok), ehhez a legalkalmasabb módszer kiválasztása, elterjesztése és az ellenőrzés megszervezése.

A laboratórium fenti feladatai mellett elvégezné azokat a döntő vizsgálatokat, amelyek az élelmiszerek minőségvitájával kapcsolatban merülnek fel.

A hatósági minőségellenőrző laboratóriumok központját alkalmassá kell tenni arra, hogy magasszintű minőségtanúsítási feladatokat lásson el az élelmiszerek és ezek csomagolóanyagának vonatkozásában. Ez a laboratórium lehet a legkorszerűbb vizsgálati módszerek kidolgozásának és elterjesztésének kezdeményezője és az élelmiszerellenőrzés területén dolgozó szakemberek továbbképzésének szervezője is.

d) Az ellenőrzés módszereinek fejlesztése

Az ellenőrzés módszereinek fejlesztése során gondoskodni kell a korszerűtlen vizsgálati és mintavételi eljárások tökéletesítéséről.

A magyar élelmiszergazdaság többségében kiváló beltartalmú termékeinek vizsgálati módszerei elavultak. A hazai és külföldi piac igényeit szem előtt tartva – a minőségvédelem és minőségfejlesztés érdekében – elő kell irányozni a korszerű, elsősorban műszeres vizsgálati módszerek kidolgozását és elterjesztését.

Ki kell dolgozni és elterjeszteni a papír-, réteg- és gázkromatográfiás, tömegspektrográfiás és mágneses rezonancia-mérésen alapuló eljárásokat. Meg kell kezdeni termékeink aromakomponenseinek mennyiségi és minőségi méréseinek megoldását célzó kutatásokat. Fejleszteni kell az érzékszervi vizsgálatok objektivebbé tételére szolgáló eljárásokat (pl. szinmérés).

A jelenlegi mintavételi rendszer nem alkalmas a gyártásközi, hatósági és kereskedelmi mintavétel megfelelő módozatainak kialakítására. A következő időszakban a mintavételi eljárások matematikai-statisztikai alapot reprezentáló módszereinek kialakítására van szükség az alábbi területeken:

- hatósági mintavételnél;
- gyártásközi mintavételnél;
- kereskedelmi mintavételnél (beleértve a nemzetközi kereskedelmi mintavételt is).

A vizsgálati módszerek és mintavételi eljárások korszerűsítésével együtt célzerű elkészíteni az élelmiszerellenőrző – és egységesítése érdekében – a vizsgálati és mintavételi eljárások gyűjteményét az „Élelmiszervizsgálati és mintavételi Kódex”-et.

5. Minőség és ár összefüggése, az anyagi érdekeltység megteremtése, szankcionális érvényesítése

A minőség és ár, valamint az anyagi érdekeltiségi rendszer problémái első sorban közgazdasági vonatkozásúak. Ezért a társfőosztály állásfoglalásának felhasználásával alakítottuk ki e fejezetben foglalt koncepciókat.

A gazdasági mechanizmus új rendszerének kiteljesedése során előtérbe került a vállalati önállóság fokozása, a piac szabályozó szerepének és a gazdasági ösztönzés lehetőségének növelése. Ezek összességükben kielégítő befolyást gyakorolhatnak a gazdálkodás hatékonyságára, ugyanakkor magukban hordozzák azt a veszélyt, hogy a vállalatok eredményük növelését a minőségi követelmények elhanyagolásával kívánják érvényesíteni.

a) Minőség és ár összefüggése

Alapelvként rögzíteni kell, hogy jobb minőségű termékért, a nagyobb használati értékért nagyobb árat kell fizetni.

Az árszabályozásról szóló 56/1967. (XII. 19.) Korm. sz. rendelet az alábbiakat tartalmazza:

(1) Az áraknak mindig valamely meghatározott minőségre kell vonatkozniuk:

(a) hatósági ár megállapítása alkalmával utalni kell a minőség valamely egyértelmű meghatározására (szabvány, műszaki feltételek, katalógus, jel, minta stb.), vagy az ár megállapításával együtt kell rögzíteni, hogy az milyen minőségű árua vonatkozik;

(b) nem hatósági áraknál a minőségben a felek állapotodnak meg, kivéve, ha a minőséget kötelező rendelkezés (kötelező szabvány) szabályozza. Ilyen esetben az árat a kötelező minőségre vonatkozóan kell kialakítani. A felek szerződésükben hivatkozhatnak a minőség ismérveit tartalmazó leírásra (kötelező szabvány, műszaki feltétel, minta ajánlati leírás stb.) is.

(2) A minőség meghatározásában (szabvány stb.) engedett tűrési határokon belül az ár azonos.

(3) Olyan termék esetében, amelynek minőségi osztályozását szabvány, vagy egyéb osztályozó előírás tartalmazza, a hatósági ár mindig az első osztályú árua vonatkozik, kivéve, ha az ármegállapítás másként rendelkezik.

(4) Ha a termék nem felel meg az első osztályú termékre vonatkozó minőségi követelményeknek, az árból a fogyasztónak legalább az árhatóság által előírt minimális engedményt kell nyújtani.

Az élelmiszerek és élvezeti cikkek árkérdéséről szóló 46/1967. (MÉM É. 51, ÁT 46.) MÉM – AH számú utasítás a minőségről az alábbiakat tartalmazza.

Az új termék árának meghatározásához készített árvetésnek mellékletében rögzíteni kell az áru árához kapcsolódó minőségi előírásokat, illetve utalni kell azok meghatározására (pl. szabvány, műszaki feltétel stb.), valamint a minőségi előírásoktól – osztályos árak esetén a minőségi osztályoktól – való eltérés esetén nyújtandó árengedmény mértékére. A hatósági árszabályozás körébe be nem vont termékeknél a minőséget, valamint a minőségi különbözetelek elszámolását az árra vonatkozó megállapodás során kell rögzíteni, kivéve ha a minőséget kötelező rendelkezés (kötelező szabvány) szabályozza.

Az új gazdasági mechanizmus eddigi tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a minőség és ár kapcsolatát szabályozó rendelet és utasítás betartása nem elégséges. Ezért a társfősztályokkal együttműködve szükséges kidolgozni a IV. ötéves tervidőszak során:

- a minőség és ár kapcsolatát szabályozó törvényes rendelkezések be nem tartása esetén alkalmazandó szankcionálási eljárást árkategóriánként;
- a rugalmasabb árképzési lehetőség megteremtését;
- a minőség árban való kifejezésének módját.

b) Az anyagi érdekeltségi rendszer

A termékek minőségének növelését többféle módszerrel lehet biztosítani. E módszerek lehetnek direkt jellegűek (ellenőrzésen, szankción alapuló hatóságok), vagy pedig a piac és közgazdasági eszközök felhasználásával történő szabályozás.

Az új gazdasági mechanizmus bevezetése óta eltelt időszak elemzése alapján megállapítható, hogy a minőség anyagi érdekeltségi rendszere hiányzik. A kedvező irányú és ütemű fejlődés elősegítése érdekében szorgalmazni kell

- a nagyobb versenyképesség megteremtését;
- az árukinálat növelését;
- a minőségi premizálás széles körű alkalmazását.

Már jelenleg is javasolható, hogy a gazdálkodó egységek éves értékelésénél kiemelten vegyék figyelembe a termékek minőség alakulását, a hatósági és ipari ellenőrzés megállapításai alapján.

Az ágazati vezetés részére, a korábbi időszakban már kidolgozott és jelenleg is alkalmazott minőséggel kapcsolatos műszaki-gazdasági mutató megfelelő módosítással a jövőben az anyagi ösztönzés objektív alapja lehet. Ennek felhasználásával olyan premizálási rendszer dolgozható ki, amely szoros összhangban van a minőségi termeléssel.

c) Szankcionálás érvényesítése

Az élelmiszerek minőségvédelme megköveteli, hogy a törvényes rendelkezés be nem tartását és a jelentős minőségi hiányosságot megfelelő szankciók kövessék. Alapelveként kell elfogadni, hogy a kiszabott büntetés álljon arányban az elkövetett vétség mértékével, a jogtalanul szerzett gazdasági haszonnal.

A büntető eljárások objektivitása és egységesítése érdekében tisztázni kell a minőségrontás, csökkentértékűség, hamis reklámozás fogalmait.

A tárcának – elsősorban a hatósági ellenőrzés megállapítása és javaslata alapján – az eddigieknél jobban kell élni a gazdasági bírság kezdeményezésével, illetve kiszabásával.

Az élelmiszerek minőségvédelmét fokozza az is, ha a vállalatok, trösztök a minőségi hiba esetén alkalmazott figyelmeztetést és a fegyelmi eljárásokra vonatkozó javaslatokat következetesebben és érdemben bírálják el.

6. Információs rendszer működtetése

A 43/1967. GB számú határozat 14. pontja szerint: „Gondoskodni kell arról, hogy az illetékes állami szervek és gazdasági vezetők pontos tájékoztatást kapjanak a termékek minőségének, valamint a minőségi és árviszonyok alakulásáról. Ki kell építeni a minőség alakulás új, szervezett formáit, megfigyelési rendszerét. A minőség alakulásról közvetett és részben közvetlen mutatók alapján időszakonként tájékoztatást kell adni”.

A szakirányítás feladata a minőségellenőrző hálózat működtetése révén olyan tájékoztatási rendszert létrehozni, amely folyamatos, megbízható és gyors információt nyújt a termékek minőség alakulásáról és súlyosabb minőségi hiba esetén az állami beavatkozás lehetőségét megteremti.

Ezen belül meg kell határozni a döntést befolyásoló vizsgálati arányokat, korszerűsíteni kell az értékelés módszerét, továbbá ki kell alakítani a beavatkozás rendjét és módjait.

a) Jelentési rendszer kialakítása

Jelenleg a legtöbb iparágban viszonylag fejlett ellenőrzési rendszer alakult ki, amely alkalmas arra, hogy a termékek minőség alakulását figyelemmel kísérje. Az iparági ellenőrzés megállapításait egy-egy időszakra a termék volumenre vetített minőségmutatóban foglalja össze. A hatósági ellenőrzés a minőségi hibákat a mintára vetített kifogásolási százalékban adja meg.

Az élelmiszer gazdaság műszaki fejlesztési koncepciójának kialakítása során elvégzett vizsgálataink kimutatták, hogy azok a minőségi mutatók, amelyeket a

tervezőgazdálkodás központi rendszerében korábban alkalmaztunk, a megváltozott műszaki-gazdasági környezetben és az új gazdasági mechanizmus elvei alapján feltétlenül módosítást igényelnek.

Az új gazdasági mechanizmusban alkalmazott – a hatósági és állami beavatkozásra alkalmas – minőségi mutatónak úgynevezett „komplex” mutatónak kell lennie, mely egyrészt alkalmas a vállalaton belül elért eredmények megfigyelésére, másrészt lehetővé teszi, hogy a hatósági minőségvizsgáló intézetek vizsgálatai alapján az élelmiszergazdaság termékeinek minőség alakulásába, az ágazati felelősség által adott lehetőségeinket maximálisan kihasználva, operatívan beavatkozhassunk.

Ezt a lehetőséget a korábban használt és jelentéseinkben eddig is alkalmazott, úgynevezett „termelés minőségi határfok” mérése nem biztosítja. A minőségi határfok mérése ugyanis lényegében arra az elvre épül, hogy a központi tervezőgazdálkodásban a vállalatok eszközeit és forrásait teljes mértékben az állam szabályozza és ezen belül – a rendelkezésre bocsátott lehetőségekre figyelemmel – mérjük azt a határfokot, amellyel eszközeit és forrásait a vállalat a minőség alakításában kihasználja. Mindez az új gazdasági mechanizmus rendszerében alapvetően megváltozott és feladatunk a jövőben az, hogy olyan mutatót szerkesztünk, amely nemcsak a minőség alakítás határfokát, hanem az élelmiszertermelés rendelkezésének figyelembevételével magának a minőségnek a mérését biztosítja.

A feladat megoldásához két alaptételből indulunk ki:

1. Olyan minősítőrendszert kell szerkeszteni, amely – egyszerűsége és jól alkalmazható skála alapján – lehetővé teszi a minőség alakulás kövérhető megfogalmazását és bizonylatolását, valamint tükrözni képes a minőségváltozás irányát, megteremtve annak lehetőségét, hogy ezen keresztül a megfelelő döntési szintekre juttasson olyan információkat, amelyekkel az élelmiszertermelés minőségi színvonala irányíthatóvá válik.

2. Az általános jelzőrendszeren túlmenően lehetővé kell tenni a lényeges minőségi jellemzők számszerű mérését, és ennek alapján a számszerűen mért értékek minőségjavítás szempontjából elvégezhető szükségeszerű módosítását (állami beavatkozás).

Az iparágaktól és a hatósági élelmiszerellenőrző intézetektől kapott tájékoztatók adatainak gépi úton történő feldolgozásával felvétenként olyan jelentést szándékozunk összeállítani a minőség alakulásról, amely a teljes gyártmánystruktúrára vonatkoztatva, a tapasztalt hiányosság megállapítása mellett megfelelő javaslatokat tartalmaz a minőségi hiányosság okainak felszámolása, illetve a minőségi színvonal javítása érdekében.

b) Gyártmánykataszter felállítása

Jelenleg a különböző szektorban előállított élelmiszerek minőségének megítéléséhez, a termékkel kapcsolatos követelmények felállításához, a szabványosítási igények megállapításához szükséges összefoglaló ismereteink hiányosak. Az új gyártmányokról és választékokról kapott értesülések sem kielégítőek, ezért az élelmiszergazdaság területén szükségessé vált a gyártmánykataszter rendszerének bevezetése.

A gyártmánykataszter tartalmazza a termékek előállítás helyét, a termék-minőség előírásait, a gyártástechnológia fontosabb műszaki paramétereit és új termék esetén a tervezett gyártási volument, továbbá a termék újszerűségére utaló tájékoztatást, összehasonlítva más, azonos rendeltetésű hazai, illetve kere-settebb külföldi termékkel.

A felállítandó gyártmánykataszter adatait a hatósági élelmiszerellenőrző hálózat szolgáltatja.

Az egységes gyártmánykataszter vezetése és adatainak rendszeres, központi közlése elősegíti a termékek országosan azonos szempontú vizsgálatát és ellenőrzését.

A gyártmánykataszter adatainak feldolgozásával elkészíthető a hazai élelmiszertermelés egységeit, a termelt volument, a gyártott termékfeleséget és ennek minősége és gyártástechnológiai jellemzőit tartalmazó összesítés, amelyet ma már a korszerű irányítás nem nélkülözhet.

III. A minőségfejlesztés eszközei

Az élelmiszergazdaság fejlődésének legutóbbi szakaszáig a fejlesztés alapelve a mennyiségileg és minőségileg megfelelő élelmiszerek előállítása volt, elsődlegesen figyelembe véve a mennyiségi igények kielégítését. Az új gazdaságirányítási rendszerben a mennyiségi igények kielégítése a különböző gazdasági ösztönzők révén biztosítotttnak látszik. Az élelmiszeripari termékek minőségének kedvező alakulását azonban jelenleg a piac központos gazdálkodás nem irányítja. Ennek oka, hogy az előállítók az esetek nagy részében monopóliumhelyzetben vannak, másrészt a piacon a kereslet és nem a kínálat van túlsúlyban, aminek következménye, hogy az áruk – bármilyen minőségűek is – eladhatók, így a minőségi színvonal emeléséhez szükséges többletköltségek ráfordítása nélkül „növelhető” a nyereség tömege. Ennek figyelembevételével a minőségi színvonal emelése, illetőleg szinten tartása olyan központi minőségfejlesztési tevékenységet is igényel, amely felső szinten orientált és a különböző műszaki fejlesztési tevékenységgel koordinált.

A minőségfejlesztési munka üteme az elmúlt időszakban nem volt kielégítő annak ellenére, hogy jelentős eredmények születtek. Ennek oka, hogy a fejlesztésben a tudományos módszerek alkalmazása hiányzott, a termékválaszték bővítését nem előzte meg gazdasági értékelés, a piac, illetve marketing tevékenység nem fejlődött, de legfőképpen hiányzott az egészséges piaci verseny és az anyagi érdekelttség megteremtése.

A minőségi színvonal emelkedésének igénye a társadalmi fejlődés jelenlegi szakaszán meggyorsult, s nem kétséges, hogy a termékek minősége iránt támasztott igény tovább nő. Ehhez a változáshoz meg kell határozni a minőségfejlesztés azon eszközeit, amelyekkel az élelmiszeripari termékek minőségét a kívánt szintre lehet emelni. Figyelembe véve, hogy az élelmiszerek minőségét azok a mérhető és nem mérhető tulajdonságok határozzák meg, amelyek a felhasználónak a termékre vonatkozó értékítéletén alapulnak – a minőség fejlesztési döntések előkészítésében –, megfelelő belső és külső információ alapján kell a bázisminőségi színvonalat meghatározni, hogy a minőségfejlesztés hatékonysága a termék minőségének vonatkozásában objektíven mérhető legyen.

A minőségi színvonal növelése érdekében a Minőségfelügyeleti és Szabványügyi Osztály átfogó jellegű feladatának tekinti a munkaeszközök és termékek olyan fejlesztési munkáinak központi szorgalmazását, amelynek elsődleges kihatása van a minőségre.

1. Munkaeszközök, munkatárgyak és termékek fejlesztése

a) Munkaeszközök fejlesztése

A munkaeszközök fejlesztése azokat a technikai és technológiai fejlesztési feladatokat foglalja magában, amelyek a gazdaságosság függvényében objektí-

ven meghatározhatók, így a vállalati döntési kategóriába tartoznak. Az új gazdasági mechanizmus viszonyai között is célszerű azonban az előállított termékek minőségi szinttartásának, vagy emelésének biztosítására közvetett eszközöket megteremteni, illetve felhasználni. Így pl. irányelveket kidolgozni:

- a minőségre döntő befolyással bíró technológiai műveletek felülvizsgálatára és korszerűsítésére,
- a minőségre károsan ható feldolgozási, tárolási és csomagolási módok fel-tárására és annak kiküszöbölésére.

A felülvizsgálattal egyidőben célszerű szorgalmazni olyan gyártásfejlesztési munkák elvégzését, amelyek biztosítják, hogy a gyártáshoz felhasznált nyersanyag táplálkozás-biológiai értéke a feldolgozás alatt jelentős mértékben ne változzék.

A feldolgozási technológia betartása a végtermék minősége szempontjából alapvető fontosságú. A technológia betartásának követelménye akkor teljesíthető leginkább, ha a gyártási folyamat függetleníthető az emberi beavatkozástól és az irányítást a műszerek, illetve automatikák veszik át. A minőségi termelés érdekében a tervidőszakban törekedni kell tehát arra, hogy a munkaeszközök korszerűsítése együttjárjon a műszerezés és automatizálás kiszélesítésével és továbbfejlesztésével.

b) Munkatárgyak fejlesztése

Az élelmiszeripar területén – az utóbbi időben elért jelentős fejlődést alapul véve – viszonylagos lemaradás tapasztalható a kész- és félkésztermékek, de legfőképpen az élelmiszeripari nyersanyagok minőségében. A jelenlegi minősítési módszerek és rendszerek – néhány terméket kivéve – korszerűtlenek. Ezért a IV. ötéves tervidőszakban kiemelten foglalkozunk „A mezőgazdasági eredetű élelmiszeripari nyersanyagok objektív minősítési és átvételi rendszerének kiszélesítése és továbbfejlesztése” tárgyú kutatási célprogramban foglaltak maradéktalan végrehajtásával.

E kutatási munka célkitűzése: a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés minőségi határfokának növelése, a termelés gazdaságosságának emelése, az előállított termékek exportképességének fokozása és a belföldi piac fokozott igényének kielégítése.

Feladat: mind az állati eredetű, mind a növényi eredetű élelmiszeripari nyersanyagok körében olyan vizsgálati és minősítési módszer kidolgozása, amely alkalmas a nyersanyagok hasznosanyag-tartalmának és legfontosabb minőségi jellemzőinek lehetőleg gyors, műszeres mérésére.

Az objektív minősítés technikai feltételeinek megteremtése után lehetőség van az átvételi rendszer és a szabványállomány korszerűsítésére, továbbá az objektív mérési eredmények árkonzekvenciájának megteremtésére.

Objektívnek tekinthetők azok a minősítési módszerek, amelyek alapvetően fizikai és kémiai vagy fizikémiai vizsgálaton alapulnak, de azokat szükségszerűen és harmonikusan egészítik ki a tudományos megalapozott érzékszervi minősítési módszerek.

A mezőgazdasági eredetű élelmiszeripari nyersanyagok objektív minősítési rendszerének kidolgozása műszaki-közgazdasági feladat, lényegében olyan optimalizálási célkitűzés, amely a mezőgazdasági és ipari szakemberek szoros együttműködését igényli.

c) A termékek minőségének fejlesztése

Az új gazdasági mechanizmus keretei között a szervezett munkamegosztás elve alapján fontos feladatok hárulnak a minisztériumi és vállalati központi szervekre, továbbá a gyáregységekre a minőségfejlesztés érdekében.

Központi feladat a gyártmányfejlesztés elvi és módszertani kérdéseinek szervezett megoldása. Ilyenek a tudományos szervezési módszerek, a táplálkozástudomány eredményeinek gyakorlati alkalmazása, a piackutatás és operációkutatás (a várható fogyasztás, valamint a gazdaságos sorozatnagyság felmérése és hatékony biztosítása szempontjából), továbbá a gyártás- és gyártmányfejlesztés egybehangolását célzó módszerek kidolgozása, amelyek együttesen a fejlesztés hatékonyságát, az új gyártmány gazdaságosságát és célszerűségét hivatottak biztosítani.

A gyártmányfejlesztés általános iránya a feldolgozó élelmiszeriparban olyan fogyasztásra kész komplett élelmiszerek előállítása, amelyek megfelelnek a korszerű táplálkozástudományi és minőségi követelményeknek. A gyártmányfejlesztési feladatok gyakorlatilag két nagy csoportra oszthatók: a kialakult hazai táplálkozási szokásoknak megfelelő élelmiszerek minőségének fejlesztése és a társadalmi fejlődés változására bekövetkező új típusú élelmiszerfogyasztói igény ki-elégítése (pl. konyhakész élelmiszerek előállítása).

Az élelmiszeripari gyártmányfejlesztés legfontosabb feladatai a következő tervidőszakban:

- Megfelelő táplálkozáselettani értékkel rendelkező élelmiszerek előállítása; egyes nem teljes értékű élelmiszerek hasznosanyag-tartalmának kiegészítése, komplettálása.
- A termelés kulturáltságának, a termék célszerűségének javítása a vásárlási és háztartási munka, valamint időráfordítás csökkentése érdekében.
- Új típusú élelmiszeripari termékek gyártása, mint pl. levesporok, gyorsan oльдódó élelmiszerkészítmények, liofilezett termékek stb.
- A normális táplálkozástól egészségi okok miatt eltérő fogyasztói igények ipari kielégítése (diétás készítmények, gyermekételek stb.).
- A minőséget megóvó korszerű csomagolás alkalmazása.
- Esetleg „szintetikus” élelmiszeripari termékek előállítása.

Az élelmiszerek gyártásának és forgalmazásának ellenőrzése során nyerhető információk alkalmasak arra, hogy befolyásolják a gyártmányfejlesztési döntéseket.

A célellenőrzések eredményeinek megfelelő rendszerbe foglalt statisztikus értékelése jól jelzi a minőség- és gyártmányfejlesztési igények felmerülését és megszabhatja irányát. A fogyasztói oldalról – a minőségellenőrzés megállapításai – érkezett információk központi „visszacsatolása” a termelő ágazatok felé elősegítheti a gyártmányfejlesztési munkák fokozott ütemű megvalósítását.

A gyártmányfejlesztési munka hatékonysága és megalapozottsága szempontjából a IV. ötéves tervidőszak leglényegesebb feladata az új gyártmányok gazdaságosságának és korszerűségének vizsgálatára vonatkozó módszer kidolgozása, továbbá a kutatási-fejlesztési, termelési, szervezési és piaci szempontokat figyelembe vevő tervezési metodika kialakítása.

ЗАЩИТА КАЧЕСТВА И РАЗВИТИЕ КАЧЕСТВА ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ

И. Силади

Автор в интересах производства пищевых продуктов выпускаемых для внутреннего потребления и на экспорт, занимается вопросами защиты качества и развития качества производимых продуктов питания. Снабжение потребителей соответствующим количеством и качественными пищевыми продуктами является отраслевой задачей Министерства Сельского хозяйства и Пищевой промышленности. В том числе повышенная ответственность возлагается на Министерство в области создания средств защиты качества и повышения уровня качества продуктов питания.

Автор как руководитель компетентным отделом Министерства в рамках нового механизма ведения хозяйства определяет те важнейшие прямые и непрямые средства, которыми государство сможет оказать влияние на качество продукта питания и определяет концепцию их развития. Занимается обсуждением директив законоположения касающихся производства и сбыта пищевых продуктов, модернизации стандартов пищевых продуктов. Подчеркивает роль заводского и государственного контроля, важность их развития. Занимается анализом взаимной зависимости качества и цены, а вопросов материальной заинтересованности и санкционирования. Дает описание действия системы информации образования качества и в конце занимается необходимостью развития качества.

QUALITÄTSSCHUTZ UND QUALITÄTSFÖRDERUNG DER LEBENSMITTEL

J. Szilágyi

Verfasser betont, dass Lebensmittelproduktion, Konsum und Exportinteresse Ungarns gleicherweise Qualitätsschutz und – förderung der hergestellten Lebensmittel erfordern.

Aufgabe der Fachabteilung des Ministeriums für Landwirtschaft und Verproviantierung ist die Versorgung der Konsumenten mit einer hinreichenden Menge von Lebensmitteln entsprechender Qualität. Im Rahmen dieser Aufgabe ist das Ministerium für die Beschaffung der Mittel zur Sicherung des Qualitätsschutzes und Steigerung seines Niveaus in erhöhtem Masse verantwortlich.

Der Verfasser, als zuständiger Abteilungsleiter im Ministerium bestimmt unter den Umständen des neuen wirtschaftlichen Mechanismus die wichtigsten direkten und indirekten Mittel zur staatlichen Beeinflussung der Qualität und die Konzeption ihrer Förderung.

Er bespricht die Richtlinien zur Neugestaltung der sich auf Lebensmittelproduktion und Verkehr beziehenden Rechtsregeln und Lebensmittelnormen, Rolle und Wichtigkeit der Förderung betrieblicher und staatlicher Lebensmittelkontrollierung.

Er analysiert den Zusammenhang zwischen Qualität und Preis, sowie die Fragen der materiellen Beteiligung und der Sanktionierung. Er beschreibt den Mechanismus des Informationssystems der Qualitätsgestaltung und befasst sich schliesslich mit der Notwendigkeit der Qualitätsförderung.

PROTECTION AND IMPROVEMENT OF FOOD QUALITY

J. Szilágyi

In order to promote food production, food consumption and possibilities of food exports of Hungary, the protection and improvement of the quality of foods are discussed in detail.

The task of the Department of the Hungarian Ministry of Agriculture and Nutrition is to supply the consumers with foods of adequate quantity and quality. In the framework of this task, the Ministry carries increased responsibility and for raising the level of food quality.

Under the conditions of the new economical mechanism, the most important direct and indirect measures of the governmental influencing of food quality and their conceptions for their development are presented by the author, as head of the corresponding Department of the Ministry.

The directives of the modernization of the legal measures of the production and marketing of foods, and of food standards; the importance of the present role and future development of food control on plant scale and on national scale are discussed. The correlations between quality and prices, further the problems of personal financial interest and sanctions are analyzed. The activity of the information system of quality formation is described and lastly the necessity of improving the quality of foods is emphasized.

LA PROTECTION ET LE DÉVELOPPEMENT DE LA QUALITE DES DENRÉES ALIMENTAIRES

J. Szilágyi

Par souci de la production et la consommation des denrées en Hongrie, ainsi que des intérêts de l'exportation, l'auteur s'occupe de la protection et du développement de leur qualité.

C'est la tâche d'une branche du Ministère de l'Agriculture et de l'Alimentation d'approvisionner les consommateurs de denrées de quantité et de qualité convenables. Dans le cadre de cette mission le ministère se charge d'une responsabilité particulière en créant les moyens de la protection de la qualité et en élevant le niveau des denrées.

L'auteur — en tant que chef du département compétent du ministère — détermine les plus importants moyens directes et indirectes qui — entre les conditions du nouveau système économique — pourraient influencer la qualité de la part de l'état. Il donne également une conception du développement de ces moyens.

Il traite des principes des règles juridiques par rapport à la production et la mise en vente des denrées, ainsi que de la modernisation des normes relatives. Il souligne le rôle du contrôle des denrées, effectué par l'usine d'une part et par l'état, d'autre part et il met en relief l'importance du développement de ce contrôle. Il analyse les rapports entre la qualité et le prix, ainsi que le problème des intérêts d'ordre financier et des sanctions. Il décrit le fonctionnement du système informateur de la formation de la qualité et, enfin, il s'occupe de la nécessité du développement de la qualité.